

'מתוך'

מדות מתוך אמונה

בס"ד, שבט התשפ"ג.

הקדמה

אמר שלמה המלך ע"ה (משלי יז) "גם אויל מחריש חכם יחשב", ועוד
אמר (קהלת ז) "זה לעמת זה עשה האלקים".

אכן "דרך ארץ קדמה לתורה", אף אין פרוש הדבר שדרך ארץ לא יונקת
מן התורה. "למדה תורה דרך ארץ" (ברכות סא א). לאור כל זאת, חשוב
לבדוק את ערכן של מדות הנפש לאורה של תורה, לאורה של אמונה,
ובמה נבדלות הן ממדות הנובעות ממוסר של חלין.

מתוך האמונה בחשיבות הברור האמור, מגשות להלן מקצת עוללות
מחשבה, ט"ו מדרגות-מעלות, מתוך מה שזכינו לספג מאוצרה של
תורה שבכתב ותורה שבעל פה.

ויהי רצון שנזכה לכוון עינינו כמה שיותר לעין של מעלה, ונרוימם את
תורת הפרטים מתוך תורת הכללים, אשר בה נאמר (ישעיהו נב) "כי עין
בעין יראו בשוב ה' ציון".

דן סתר

daniadn@gmail.com

הַאֲמוּנָה

מתוך הַאֲמוּנָה הַבְּהִירָה בְּאַחַדוֹת הַשֵּׁם, אֲשֶׁר אֵינָה רַק מְגַדֶּרֶת בְּהִיּוֹתוֹ אֶחָד וְלֹא שְׁנַיִם, אֶלָּא בְּהִיּוֹתוֹ "מַחֲיָה אֶת כָּלֶם" (נחמיה ט) וְ"קִרְא הַדְּרוֹת מִרְאֵשׁ" (ישעיהו מא) בְּאִים אָנוּ לְמַדֵּד אֶת עֵקֶר חִיּוֹתוֹ שֶׁל הָאָדָם לֹא דֶרֶךְ אֵיכוֹת תִּפְקוּדוֹ הַבִּיּוֹלוֹגִי אֶלָּא דֶרֶךְ אֵיכוֹת קוֹמָתוֹ הַרוּחָנִית אֲשֶׁר בְּסִיסָהּ בְּאֲמוּנָה. אֲמוּנָה כִּי חַיּוֹ, מְאֻרְעוֹתָיו, כְּשֶׁרוֹנוֹתָיו וּמִדּוֹתָיו נִמְשָׁכִים מִמְקוֹר עֲלִיוֹן וּמְשַׁרְשִׁים בוֹ. כִּכֵּל שֶׁיַּעֲשֶׂה כֵּן, כֵּן יוּכַל לְפַתַּח אֶת אוֹתָהּ אֲמוּנָה כְּלָפִי מְשַׁפְּחָתוֹ, כְּלָפִי קֵהֶלֶתוֹ, כְּלָפִי אֶמְתּוֹ, כְּלָפִי כָּל הַבְּרִיּוֹת וְכְלָפִי כָּל הַיְצוֹר, עַד שְׁיִרְוִם אֲמוּנָתוֹ לְהַגְשִׁמַּת דְּבָרֵי הַנְּבִיא כִּי "לֹא יֵשֵׂא גּוֹי אֶל גּוֹי חָרָב" (שם ב), וְ"בִלַּע הַמָּוֶת לְנֶצַח" (שם כה). כִּכֵּל שֶׁיַּעֲשֶׂה כֵּן, כֵּן יִמְצֵא בְּקִרְבּוֹ כּוֹחוֹת בְּלִתֵּי נִדְלִים לְהוֹסִיף טוֹב בְּעוֹלָם. "לְפֹעַם גַּמְלָא שְׁחָנָא" (כתובות סז).

הַעֲנוּהָ

מתוך האמונה יגיע האדם לתכליתה של ענוה. שהרי כיצד זה יוכל האדם המאמין להתגאות על אחרים? ובמה יתגאה? אם בחכמתו - הלא מאלקים היא. אם בעשרו - הלא מאלקים הוא, ואם במאמציו להוציא לפעל את כשוריו - הלא בושה היא לו וכלמה אם לא היה עושה כן. ועוד, שהשם יתברך "נתן לייעף כח" (ישעיהו מ) להוציא לפעל את מאויו. אלא ישמח במתת חלקו ויבין כי כשרונותיו נועדו על מנת להועיל לכלל, וזכות היא לו. ידע ויאמין כי המתנות הטובות שקבל, גזרה הן משמים, וכשם שעלה בגורלו להולד במזל של חכמה, או עשר או גבורה, כן היה יכול להולד במזל של טפשות, עני או חלשה, ואין לו להחזיק טובה לעצמו על כך (נדה טז ב). אלא ישמח ביראת ה' שהיא האוצר האמתי. בטול הגאווה הינו בטוי לענוה על דרך השלילה; אך על דרך החיוב, בטוי הענוה הינו קשר ההטבה לעניים ברוח ועניים בגשם. "להחיות רוח שפלים ולהחיות לב נדכאים" (ישעיהו נז).

הַאֲהָבָה

מתוך האמונה ב"אין עוד מלבדו" (דברים ד), מתוך האמונה שכל הבריאה כלה, דומם, צומח, חי ומדבר, הנה יציר כפיו של אלקים, אשר מוצא פיו מחיה כל חלק וחלק ממנה בכל רגע ורגע, מתוך האמונה של לב ישר, שנבראים מלאי אהבה יכולים להשתלשל רק מבורא המלא אהבה, יתמלא האדם אהבה כלפי כל היש. מתוך השאיבה ממען האמונה כי "ואהבת עולם אהבתיך" (ירמיהו לא), מתוך האמונה המחלטת בדבר אהבת השם אותנו, מתוך האמונה שרגש האהבה שבלבנו הינו אף ניצוץ קלוש ממען האהבה האלקי, ישאף האדם להיות אף צנור להמשיך אהבת ה' זו דרכו - אל כלל הבריאה, ישראל בראש, ואחריהם שאר מופעי הבריאה; ולא יסיכו בעדו כל גלויים ארעיים ומזיפים של צחצוחי שנאה, שמקומם מקבל רק כשמרים המבקשים להתסיס ולגלות את מען האהבה, החפצים בעצמם בהתגלותו היותר גדולה וברורה. "קושטא קאי. שיקרא לא קאי". (שבת קד א).

הַרְחָמִים

מתוך האמונה ברבוננו של עולם אשר בו נאמר "חננו ה' וצדיק ואלקינו מרחם" (תהלים קטז), מתוך האמונה כי רחמי הקדוש ברוך הוא המה המקור המחלט לכל רגשות הרחמים שבאדם וביצור, תמשך בלבנו גם כן מדת רחמים גדולה על כל, ומתוך ברור פשר רחמים אלו, שענינם נתינת זכות קיום וחיים גם טרם השלמת הצורה הגשמית, המוסרית והרוחנית של כל יצור, כמו רחם האשה, שנותן מקום לדמות אדם גם טרם זכותו בחיים מצד מעשיו, ומשך גם האדם להכיל את נפילותיו שלו, ונפילותיהם של אחרים, וישא אותם כאשר ישא האמן את הינק ויתמוך בו, עד אשר יבואו לשכלול צורתם. רחמים אותיות רחם - ים. ים זו הבינה, עולם התשובה. אשר מתוך אמונת התשובה יתמלא האדם רחמים על כל ויתקיים בו "כל המרחם על הבריות - מרחמין עליו מן השמים" (שבת קנא), וכל המרחם מתוך עמדה זו "בידוע שהוא מזרעו של אברהם אבינו" (ביצה לב ב) שידע לבקש רחמים גם על אנשי סדום.

🌀 התשובה 🌀

מתוך האמונה בהיות צור מחצבתנו באלקים, ומתוך האמונה כי כל דבר חוזר לשרשו, ומתוך האמונה כי באלקים נמצא כל ישר, כל צדק, כל אמת, כל חסד וככל אהבה, נמצאים אנו בטוחים בדבר התשובה, הכללית והפרטית; בטוחים אנו בדבר היותנו טובים בשרשנו ובטוחים כי בכוחנו לכבש בכל פעם תחום חדש של תהו ובהו שבקרבנו ולהפכו לנאות דשא ולרשות הקדש, הן ברשות היחיד והן ברשות הרבים. ואף שרוח הקדש אומרת לנו "שובו בנים שובבים" בטוחים אנו ביוצרנו, "אדון כל הנשמות", אשר מזלף טללי תשובה בעולם, הנחים בערגה על נשמותינו ומעוררים אותנו אל הטוב. וזרקתי עליכם מים טהורים" (יחזקאל לו).

השְׂמֵחָה

מתוך האמונה כי כל הכתוב בספרים על רבונו של עולם, על העולם, על החיים, הינו רק הד קלוש מהחיים עצמם, היונקים יום יום ושעה שעה חיות מרבונו של עולם, שעם היותו כה נסתר מאתנו, הינו כה נוכח בחיינו, עד כי "אם יעלה על הדעת שהוא אינו מצוי - אין דבר אחר יכול להמצאות" (רמב"ם), מתוך ההשקפה הרחבה המתאימה ומתממת את 'מדעי האמונה' עם 'מדעי החיים' מתמלא האדם שמחה על פי חיו יכולים להיות כה מלאי משמעות, ומתוך האמונה כי אין דבר היוצא חוץ מרצונו של רבונו של עולם, יתמלא בשמחה בידועו כי כל חיו הם רצף גלויים של רצון השם בעולם וישאף להשוות רצונותיו, דבוריו ומעשיו עם הרצון האלקי הדופק בעולם; ובעת הצורך ילוה שמחה מאמונתו כי כל העובר עלינו בהחלט מביאנו אל העתיד המבטח בו "ישמח ה' במעשיו" (תהלים קד).

🌀 הנדיבות 🌀

מתוך האמונה כי תבל ומלאה היא קנינו של הבורא יתברך, ומתוך האמונה כי השפע המגיע אלינו הוא אך ברצון הבורא יתברך שהרי "לא שההשתדלות הוא המועיל, אלא שההשתדלות מכרח" (מסילת ישרים, כא), ומתוך האמונה כי השפע מגיע אלינו בחסד ולא בדין, ומתוך האמונה כי השפע מגיע אלינו כמלון, שלהוצאה נתנה, יקים האדם בנדיבות ובחפז הרצון את מאמר רבותינו (אבות פרק ג): "תן לו משלו שאתה ושלוך שלו וכן בדרך הוא אומר (דברי הימים א): כי ממך הכל ומידך נתנו לך", וישתדל להמשיך על כל את שפע הנדבה הנתן לו ממרום, בין רוחני - "אהבים נדבה" (הושע יד) - ובין גשמי - "גשם נדבות" (תהלים סח).

הַאֲמֶת

מתוך האמונה בהסתתר ובהעלם הקים בעולם, המשתלשל מרצון הבורא החפץ לתת לנו מרחב קיום ובחירה, הסתתר המחפה על אור השם שבעולם, המחיה אותו ומנהלו, מתודע האדם לכוחות השקר והאמת המתגוששים בעולם, בם נאמר (מגילה ו): "אמלאה החרבה (יחזקאל כו). אם מלאה זו - חרבה זו", ויתאמץ ככל יכלתו להסיר את ערלת השקר החופה על העולם ויגלה את ברית האמת לעין-כל. "ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדו כי פי ה' דבר" (ישעיהו מ). מתוך מגמה כללית זו, יבוא האדם גם בחייו הפרטיים הוא לתעב ולשנא את השקר, אותיות קשר, קשר רשעים, שאינו מן המנין (סנהדרין כו א), וידבק באמת, וילך בדרכי ה' ויתדמה לקונו אשר בו נאמר "וה' אלקים אמת" (ירמיהו י), "ה' אל אמת" (תהלים לא).

🌀 הכרת הטוב 🌀

מתוך האמונה כי "טוב ה' לכל" (תהלים קמה) וכי הבריאה מתוך מגמת השפעת טוב-הבורא נוסדה, בבחינת 'סוף מעשה במחשבה תחלה' וכמו שכתוב "וירא אלקים את האור כי טוב" (בראשית א) - "והבדילו לצדיקים לעתיד לבוא" (רש"י), ומתוך מדת הענוה אשר פותחת בנפש כלים להכיר בשפע האין סוף הזורם בכלים המגבילים שבעולם העשיה, בטוב הקבוע וברע הארעי, מגיע האדם להודות לבורא על טובותיו ואומר בפה מלא "הודו לה' כי טוב פי לעולם חסדו" (תהלים קיח), לא כפעלה נימוסית מן השפה ולחוץ אלא כהודאה במערכת הטוב העולמי, וכי כל הטוב אשר מקבל האדם מזולתו נובע הוא ומשתלשל מטובו יתברך. וידע האדם, כי תמצית כל היותו בעולם מתנקזת לאותם רגעים מרוממים בהם הוא מכיר טובה. או אז ימצא בהכרת הטוב את הענג היותר גדול שבחייו ויאמר (שם קלט) "אודה על כי נוראות נפליתי".

🌀 הדבור 🌀

מתוך האמונה כי הדבור האנושי בטוי הוא לצלם אלקים שבאדם, "ויהי האדם לנפש חיה" (בראשית ב) - "לרוח ממללא" (אונקלוס), ומתוך האמונה שהדבור האנושי ניצוץ הוא מהדבור האלקי שבו נאמר "בדבר ה' שמים נעשו" (תהלים לג), "הוא אומר ויהי" (שם), דבור הפועל להחיות ולחבר, לשמח ולעודד, ימלא האדם חרדת קדש כלפי כוח הדבור - האוצר הגנוז אשר חננו ה', ויראה עצמו כשליחו של הבורא להמשיך בלשונו אף טוב וחסד כלפי כל פרט ופרט, ויכון לרומם את לשונו לבשר הטוב הכללי עד שהיה זכאי שיאמר עליו "ואשים דברי בפיך ובצל ידי כסיתך לנטע שמים וליסד ארץ ולאמר לציון עמי אתה" (ישעיהו נא).

•• הבושה ••

מתוך האמונה שהאדם לגדולות נוצר - "אני אמרתי אלהים אתם" (תהלים פב), מתוך האמונה שנברא האדם בצלם אלקים, מתוך האמונה שאם עושה האדם מצוה אחת מכריע את עצמו ואת העולם כלו לכף זכות (קידושין מ ב), ומתוך האמונה שעניי ה' פקוחות על דרכי בני האדם, יתביש האדם לעשות מעשים אשר נוגדים את מעלתו הרוחנית הזו. ואם בדבר עברה נאמר (תהלים עד) "יודע כמביא למעלה בסבך עץ קרדמות", על אחת כמה וכמה בדבר מצוה, שכל מצוה בונה למעלה עולמות ורוחניים המשפיעים עלינו אור חוזר של טהרה. ויתמלא בבושה של ענוה, בושה של קודש, בושה של צניעות, שבה נאמר "שלתה סימנים יש באמה זו: הרחמנים והבישנים וגומלי חסדים" (יבמות עט א).

• התפלה •

מתוך האמונה כי קטנות אמונה היא לומר שאין אלקים מאזין למוצא פינו ויודע מחשבות לבנו, "הנטע און הלא ישמע כו' ה' ידע מחשבות אדם" (תהלים צד), מתוך האמונה כי אף בזמן גלות השכינה גדוף הוא לומר שאין אלקים שומע לתפלותינו, שהרי "תפלות כנגד תמידין תקנום" (ברכות כו ב), מוצא האדם את הדבור לבטוי האידאלי של הקשר בינו לבין בוראו ומבין מדוע מתאנה הקדוש ברוך הוא לתפלתן של צדיקים (יבמות סד א), "ועמך כלם צדיקים" (ישעיהו ס), העושים רצון יוצרם כרצונם (אבות ב). מתוך האמונה כי "כל דעביד רחמנא לטב עביד" (ברכות ס ב), בא האדם לבקש מבוראו ולהתחנן (אסתר ח) "כי איככה אוכל וראיתי ברעה אשר ימצא את עמי", ובזו התפלה הכללית על צער השכינה ועל צערם של ישראל אין מכשול, ובה נאמר "ולואי יתפיל אדם כל היום כלו" (ברכות כא א). "כמעור איש וליות" (מלכים א).

הכּעס

מתוך האמונה כי אין דבר הנאמר והנעשה בעולם היוצא חוץ מרצונו של רבונו של עולם, וכי כל המתראה לנגד עינינו הינו אך בטוי לרצונו של בורא עולם (דעת תבונות, לו), הפיצד ימצא האדם אמצע בלבו לכעס? והרי לא על בשר ודם כועס הוא, אלא על בוראם, המנהיגם בארח נסתר והסמוי מן העין. וכשם שיקים גבי עצמו פרטי פרק קלט בתהלים, כדגמת "אתה ידעת שבתתי וקומי בנתה לרעי מרחוק", כן יקיים כלפי שאר בני אדם, ויאמין שכלם מנהיגים ביד עליונה, יחד עם חפש בחירתם. מתוך אמונה זו יבין כי כל היוצא חוץ מן הישר הינו ראשית כל מבחן מאת הבורא, עד כמה מאמין הוא בו ויקים "והסר פעס מלבבך" (קהלת יא). בנוסף יאמין, כי כל הדברים היצאים חוץ מן הישר, גם להם יש מקום בקדום העולם אל תקונו, אך הוא, יבחר רק בהוספת אורה, הוספת טוב, הוספת קודש, והרע ימוג מאליו.

הַקְנָאָה

מתוך האמונה בבורא עולם המסדר לכל אדם תפקיד מיוחד אשר בו מתממש תקונו הפרטי ותקונו הכללי, ומתוך האמונה בדברי חכמים שאמרו כי אין אדם נוגע במוכן לחברו אפילו כמלוא נימה (יומא לח ב), ומתוך האמונה בדברי שלמה כי "עֵשֶׂר שְׁמוֹר לְבַעְלֵי לְרַעְתּוֹ" (קהלת ה), וכי "טוב פת חרבה ושלום בה מבית מלא זבחי ריב" (משלי יז) יגיע האדם להחלטה שלמה כי אין טעם וסבה לקנא באשר לחברו, ועצם העבדה שחסר הוא את אשר לחברו הנה גלוי דעת אלקי לקח שהוא אינו זקוק לקח. ויברר לעצמו כיצד שרש הקנאה הוא רק בדמיונו, אשר מחליט בפזיזות ובקלות דעת כי קנאנים אחרים אשר מחוצה לו, דוקא הפה ישלימו את תקונו ושלמות נפשו בעולם הזה ויקים "אל יקנא לבך בחטאים כי אם ביראת ה' כל היום" (משלי כג). אשר זוהי קנאה שלא מחסרת ממשא הקנאה דבר. "נר לאחד - נר למאה" (שבת קכב א).

השְׁלוֹם

מתוך האמונה באחדות הבורא, אשר "הוא אלקי האֱלֹהִים" (דברים י), "הַמֶּלֶךְ שְׁלֵמָה - זֶה הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שֵׁשׁם שְׁלוֹם בֵּין אֵשׁ לַמַּיִם" (במדבר רבה, נשא) - בֵּין מִדַּת הַדִּין לַמִּדַּת הַחֶסֶד, וּמִתּוֹךְ הָאֱמוּנָה כִּי כָּל יְצוּרֵי עוֹלָם הֵם כְּאוֹרְגָנִיזִם אֶחָד, "כָּל נִשְׁמָתִין דְּעֵלְמָא דְּאֲנוּן אֵיבָא דְּעוֹבְדוּי דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא כְּלֵהוּ חַד בְּרָזָא חַד, וְכַד נְחֲתֵי לְעֵלְמָא כְּלֵהוּ מִתְּפָרְשִׁין בְּגוּוּנִין דְּכֵר וְנוֹקְבָא" (זוהר לך לך פה ב), וּבִהְיוֹת כָּל אֶחָד מִכִּיר אֶת מְקוֹמוֹ וּמְמַלֵּא תַּפְקִידוֹ, כָּל בְּרָכָה וְכָל טוֹבָה יִשְׁנֵם, יְבוֹא הָאָדָם לַעֲסֹק בְּמִלְאכְתָּא בּוֹרָאוֹ מֵעַת כְּלֵתָהּ מְלֵאכְתּוֹ, שֶׁהוּא "יוֹשֵׁב וּמְזוּג זְווגִים" (בראשית רבה, ויצא), וַיַּחֲפֹשׂ - וַיִּמְצָא! - כִּי־צֵד לְזוּג אֶת הַנְּגוּדִים בְּתוֹכוֹ, בְּמִשְׁפַּחְתּוֹ, בְּעַמּוֹ, בְּאוֹמוֹת, וּמוֹל בּוֹרָאוֹ. "אִם יוֹשֵׁב אָדָם בְּמִקְוָמוֹ וְשׁוֹתֵק הָאֵיף רוּדֵף שְׁלוֹם בִּישְׂרָאֵל בֵּין כָּל אֶחָד וְאֶחָד? אֵלָּא יֵצֵא מִמְּקוֹמוֹ וַיַּחֲזֹר בְּעוֹלָם וַיְרַדֵּף שְׁלוֹם בִּישְׂרָאֵל שְׁנַאֲמַר (תהלים לד): בִּקֵּשׁ שְׁלוֹם וְרַדְפֵהוּ" (אבות דרבי נתן, יב).